

BOGUSŁAW KOCHANIEWICZ OP
Poznań, UAM

PRZYCZYNEK DO HISTORII ŚWIĘTA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY RÓŻAŃCOWEJ

Na wstępie należy doprecyzować nazwę podanego w tytule święta. Pierwotnie dokumenty papieskie określały je jako święto „zwycięstwa NMP” oraz święto „Różańca NMP” (*festum Sacratissimi Rosarii Beatae Mariae Virginis*). W niniejszym opracowaniu zastosowane zostanie określenie „święto NMP Różańcowej”, zgodne z obowiązującym *Kalendarzem diecezji polskich*, zatwierdzonym przez Stolicę Apostolską¹.

1. Geneza święta Najświętszej Maryi Panny Różańcowej

Zwycięstwo sił chrześcijańskich, dowodzonych przez Jana Austriackiego, nad flotą turecką pod Lepanto w dniu 7 października 1571 r. zostało odczytane przez wielu chrześcijan jako przejaw nadzwyczajnej interwencji Matki Najświętszej. Ponieważ wiele bractw różańcowych modliło się w tej intencji, dlatego odniesiony sukces spotęgował rozkwit wspomnianych fraterni, jak również różnorodnych form praktykowanych nabożeństw.

Do momentu tego wydarzenia bractwa różańcowe nie posiadały ustalonego, wspólnego dnia obchodów patronalnego święta. Jego celebrację łączono z innymi świętami kalendarza liturgicznego. Np członkowie bractwa w Wenecji celebrowali swoje święto w uroczystość Zwiastowania NMP, natomiast na Sycylii obchodzono je w niedzielę po Zmartwychwstaniu (*Dominica in Albis*)².

Bulla *Salvatoris Domini nostri* Piusa V, promulgowana w 1572 r., zainicjowała proces, którego skutkiem była celebracja nowego święta nie tylko przez wszystkie fraternie różańcowe, lecz również przez wspólnoty zakonne (dominikanie), a w końcu przez cały Kościół. Należy zauważyć, że papieski dokument ustanawiał święto Różańca Najświętszej Maryi Panny tylko i wyłącznie dla bractwa różańcowego istniejącego w miejscowości Martorell w Hiszpanii. Święto miało być celebrowane

---

¹ SACRA CONGREGATIO CULTU DIVINO, *Calendarium proprium pro Polonia* (Prot. 284/98/L) oraz późniejsze notyfikacje wg stanu na dzień 12 III 2005 r.

² Potwierdza to sam Pius V; por. J.M. LARROCA (red.), *Acta Sanctae Sedis necnon Magistrorum et Capitulorum Generalium Sacri Ordinis Praedicatorum pro Societate SS. Rosarii*, t. I, Lugduni 1891, s. 58.

corocznie w kaplicy bractwa w dniu 7 października³. Jako motyw wprowadzenia nowej celebracji Pius V podał wspomnienie zwycięstwa pod Lepanto:

chwalebna zawsze Dziewica Maryja i Matka Boga, która w swoim łonie poczęła z Ducha Świętego Zbawiciela, matka miłosierdzia i pocieszycielka rodzaju ludzkiego, wstawiając się przy swoim Synu, nie przestaje modlić się za zbawienie wiernych. (...) Ze względu na Jej zasługi i modlitwy, w dniu siódmego października Roku Pańskiego 1571, zwycięstwo nad Turkami, nieprzyjaciółmi wiary katolickiej, nie będzie nigdy zapomniane⁴

Analiza treści wspomnianego dokumentu upoważnia do przeciwstawienia się rozpowszechnionej opinii, jakoby Pius V miał ustanowić różańcowe święto dla całego Kościoła. Bulla nie wspomina ani słowem o takiej intencji papieża. Rozszerzenie celebracji święta Różańca należy natomiast przypisać następcy Piusa V, papieżowi Grzegorzowi XIII, który w bulli *Monet Apostolus* (1573 r.) wspominając wiktoryę odniesioną pod Lepanto⁵, ustanawiał, że miało być ono celebrowane w każdą pierwszą niedzielę października⁶ we wszystkich kościołach, w których znajduje się kaplica lub ołtarz poświęcony Najświętszej Maryi Pannie Różańcowej⁷. Zatem, zaprowadzenie w Kościele nowego święta to przede wszystkim zasługa Grzegorza XIII. Prawdę tę potwierdzają akta kapituły generalnej dominikanów, celebrowanej w Barcelonie w 1574 r. Dokument stwierdza m.in.:

Denuntiamus Sanctissimum Dominum Nostrum Gregorium PP. XIII in memoriam et gratiarum actionem admirabilis illius victoriae habitae contra Turcas eodem die obtentae, scilicet prima Dominica mensis octobris, Festum Rosarii de Sanctissima Virgine Domina Nostra sub Toto Duplici ad instar aliarum Festivitatuum Eiusdem, ad preces nostras instituisse, et ubique in ecclesiis, ubi haec sancta adest Societas, demandasse: Officio vero Nativitatis uti iubemus, mutato nomine „Nativitatis” in „Solemnitatis”⁸.

³ PIUS V, bulla *Salvatoris Domini Nostri*, w: LARROCA (red.), *dz. cyt.*, t. II, cz. I–II, Lugduni 1891, s. 88.

⁴ (...) *in honorem Gloriosissimae, semperque Virginis Dei Genitricis Mariae, quae suo castissimo utero de Spiritu Sancto Salvatorem saeculorum concepit, et velut mater misericordiae amica pietatis et consolatrix humani generis, apud eum pro eorumdem Fidelium, qui delictorum onere praegravantur, salute, preces effundere non cessat, cuiusque meritis, et piis intercessionibus die septima octobris anni Domini millesimi quingentesimi septuagesimi primi, victoria, nullo unquam tempore oblivioni tradenda, contra Turcas Fidei Catholicae hostes, nobis Divinitus parta extitit, dedicatae, tantae victoriae perpetua reminiscencia, et ampliori frequentatione a Christifidelibus venerentur.* PIUS V, *dz. cyt.*, s. 85–86.t. XI,

⁵ GREGORIUS XIII, bulla *Monet Apostolus*, w: LARROCA (red.), *dz. cyt.*, s. 97.

⁶ *Animadvertens quoque eadem die septima, quae tunc fuit dies Dominica prima dicti mensis octobris, Fraternitates omnes sub dicti Rosarii nuncupatione militantes per universum orbem, iuxta earum laudabilia instituta (...) pias ad Deum preces effudisse, quas per intercessionem Beatissimae Virginis ad dictam victoriam consequendam multum profuisse pie credendum est, (...) si ad tantae victoriae Coelitus procul dubio concessae memoriam conservandam, et ad gratias Deo, et Beatissimae Virginis agendas, Festum solemne sub nuncupatione Rosarii in prima Dominica mensis octobris singulis annis celebrandum instituerimus;* GREGORIUS XIII, *dz. cyt.*, s. 97.

⁷ (...) *ut de cetero perpetuis futuris temporibus qualibet prima die Dominica mensis octobris per universi Orbis partes, in illis videlicet ecclesiis, in quibus Altare, vel Capella Rosarii fuerit, ab omnibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus Festum solemne sub nuncupatione Rosarii praedicti, sub Duplici Maiori Officio;* GREGORIUS XIII, *dz. cyt.*, 98.

⁸ *Acta Capituli Generalis Ordinis Praedicatorum, Barcinonae 1574*, w: LARROCA (red.), *dz. cyt.*, t. II, cz. IV–V, Lugduni 1891, s. 1138–1139.

Z przytoczonego fragmentu wynika, że dominikanie wystali petycję do Stolicy Apostolskiej, prosząc papieża, aby wspomnienie wiktorii pod Lepanto było czczone odpowiednią celebracją⁹. Wynika stąd, że dekret Grzegorza XIII z 1573 r., zaprowadzający celebrację nowego święta, był odpowiedzią Stolicy Apostolskiej na prośbę dominikanów. Członkowie Zakonu Kaznodziejskiego nie zwracaliby się do Stolicy Apostolskiej, gdyby takie święto było już celebrowane w Kościele.

2. Formularze święta Najświętszej Maryi Panny Różańcowej

2.1. Formularz Mszy ku czci NMP Różańcowej w mszałach dominikańskich

Akta kapituły generalnej dominikanów, celebrowanej w Rzymie w 1580 r., zawierają interesujące informacje na temat święta NMP Różańcowej. Wspomniany dokument nie tylko wyraża wdzięczność pod adresem Grzegorza XIII za ustanowienie święta, lecz także przypomina wszystkim dominikanom, że obchodząc święto NMP Różańcowej, winni posługiwać się formularzem Mszy św. ze święta Narodzenia NMP, zastępując słowo *nativitas* pojęciem *sollemnitas*¹⁰.

Niniejsza informacja prowadzi do wniosku, że przed kapitułą generalną w Rzymie święto Różańca było celebrowane nie tylko przez członków wspólnot różańcowych, lecz również przez cały Zakon Kaznodziejski.

Do 1725 r. dominikanie obchodzili święto NMP Różańcowej posługując się formularzem na święto Narodzenia Maryi. Świadczą o tym m.in. dominikańskie księgi liturgiczne. Mszał dominikański z 1614 r. zawiera następującą notę:

*Festa Octobris. In festo Sacratissimi Rosarii Beatae Mariae Virginis, quod celebratur prima dominica octobris, Missa dicatur ut in festo Nativitatis B. Mariae mutato nomine nativitas in solemnitas*¹¹

Formularz mszalny na święto NMP Różańcowej, zawierający modlitwy zaczerpnięte ze święta Narodzin Najświętszej Maryi Panny, znajduje się w *Missale Ordinis Praedicatorum*, opublikowanym w 1644 r.¹²

---

⁹ *Acta Capituli Generalis Ordinis Praedicatorum, Romae 1580, w: tamże, s. 1139–1140.*

¹⁰ *Denunciamus eumdem Sanctissimum Dominum Nostrum Gregorium PP. XIII in memoriam et gratiarum actionem admirabilis illius victoriae habitae contra Turcas obtentae prima Dominica mensis octobris, Festum Rosarii de Sanctissima Domina Nostra eodem die, sub toto Duplici ad instar aliarum Festivitatium Eiusdem, ad preces nostras instituisse, et ubique in ecclesiis, ubi dicta sancta Societas adest, celebrari demandasse. Officio vero Nativitatis uti iubemus, mutato nomine Nativitatis in nomine Solemnitatis, repudiantes omne alium Officium de hac Solemnitate a quocumque institutum et impressum, inhibentes omnibus Fratribus et Sororibus ne aliter persolvant huius Solemnitatis Officium, quam ut praemissum est; Acta Capituli Generalis Ordinis Praedicatorum, Romae 1580.*

¹¹ *Missale iuxta rituum Sacri Ordinis FF. Praedicatorum, Romae 1614, fol. 424.*

¹² *Missale Sacri Ordinis Praedicatorum, Typis Manelphi Melplis, Romae 1644, fol. 424.* Mszał jest przechowywany w Archiwum Generalnym oo. Dominikanów w Rzymie (*Santa Sabina*), AGOP XV MIS–1.

Festa Octobris. In festo Sanctissimi Rosarii Beatissimae Virginis Mariae

Officium:

Gaudeamus omnes in Domino, diem festum celebrantes sub honore beatae Mariae Virginis, de cuius solemnitate gaudent Angeli et collaudant Filium Dei'

V; Ps. 44: Eructavit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi.

Ad Missam:

Oratio: Supplicationem servorum tuorum Deus miserator exaudi; ut qui in solemnitate sanctissimi Rosarii Dei Genitricis et Virginis congregamur, eius intercessionibus a te de instantibus periculis eruamur. Per Dominum.

Lectio Libri Sapientiae: (Prov. 8.)

Ps. 44; Propter veritatem

V; Audi filia et vide

All. V; Solemnitas gloriosae Virginis Mariae ex semine Abrahae, ortae de tribu Juda, clare ex stirpe David.

Sequentia: Virginalis hortuli

Evangel.: Mattheum (Mtt 1,1-17)

Offertorium: Felix namque es sacra Virgo Maria, et omni laude dignissima, quia ex te ortus est Sol Iustitiae Christus Deus noster.

Secreta: Unigeniti tui Domine nobis succurrat humanitas: ut qui natus de Virgine Matris integritatem non minuit sed sacraavit: in Rosarii eius solemnibus nostris nos piaculis exuens oblationem nostram sibi faciat acceptam, Jesus Christus Dominus noster.

Communio: Beata viscera Mariae Virginis, quae portaverunt aeterni Patris Filium.

Postcommunio: Sumpsimus Domine celebritatis annuae votiva sacramenta, preasta quaesumus, ut temporalis vitae nobis remedia praebeant.

Formularz ten pozostał niezmieniony do 1725 r., kiedy to papież Benedykt XIII, uznając dekret Klemensa XI z 1716 r., zaaprobował niektóre nowe modlitwy dla Mszy o NMP Różańcowej oraz nowe czytania w oficjum brewiarzowym¹³. Dekret Kongregacji Obrzędów zatwierdza następujące nowe modlitwy:

Dominica prima octobris. In festo sanctissimi Rosarii Beatae Mariae Virginis.

Oratio: Deus, cuius Unigenitus, per vitam, mortem et resurrectionem suam, nobis Salutis Aeternae praemia comparavit: concede, quaesumus, ut haec Mystera Sanctissimo Beatae Mariae Virginis Rosario recolentes, et imitemur quod continent, et quod promittunt assequamur. Per eundem.

¹³ *Infrascriptas Lectiones proprias et Orationes Beatae Mariae Virginis Sanctissimi Rosarii, ab Eminentissimo et Reverendissimo Domino Cardinali Salerno diligenter revisas, et in Sacra Rituum Congregatione relatas, Sacra eadem Rituum Congregatio (...) approbavit, ac in Officio et Missa diei Festi ipsius Beatae Mariae Virginis Sanctissimi Rosarii ab utroque Clero, tam Saeculari, quam Regulari, utriusque sexus, universalis Ecclesiae, ad formam concessionis a sanctae memoriae Clemente PP. XI sub die 3 octobris 1716 factae, in posterum recitari, et in Breviario ac Missali Romano apponi debere censuit...; SACRA CONGREGATIO RITUUM, Decretus 26 martii 1725, w: LARROCA (red.), dz. cyt., t. II, cz. III, s. 793.*

Secreta: Fac nos, quaesumus, Domine, his muneribus offerendis convenienter aptari, et per Sanctissimi Rosarii Mysteria, si vitam, passionem, et gloriam Unigeniti tui recolere, et eius digni promissionibus efficiamur. Per eundem.

Postcommunio: Sanctissimae Genitricis tuae, cuius Rosarium celebramus, quaesumus, Domine, precibus adiuvemur, ut et Mysteriorum, quae recolimus, virtus percipiatur, et Sacramentorum, quae sumpsimus, obtineatur effectus. Qui vivis et regnas.

Nowe modlitwy, zaaprobowane przez papieża i wprowadzone do formularza mszalnego, zmieniły zasadniczo spojrzenie na przedmiot liturgicznej celebracji. Formularz święta, zawarty w mszale dominikańskim z 1748 r., potwierdza naszą opinię¹⁴:

Dominica Prima Octobris. In festo SS-mi Rosarii B. Mariae Virginis

Officium:

Gaudeamus omnes in Domino diem festum celebrantes sub honore Beatae Mariae Virgini, de cuius solemnitate gaudent Angeli et collaudant Filium Dei.

Ps. 44: Eructavit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi

Ad Missam:

Oratio: Deus, cujus Unigenitus per vitam, mortem et resurrectionem suam nobis salutis aeternae praemia comparavit; concede quaesumus, ut haec mysteria sanctissimo Rosario Beatae Mariae Virginis recolentes et imitemur quod continent, et quod promittunt assequamur, Per eundem...

Lectio Libri Sapientiae Prov. 8.

Ps. 44: Propter veritatem et mansuetudinem et justitiam et deducet te mirabiliter dextera tua.

V; Audi filia et vide et inclina aurem tuam quia concupivit Rex speciem tuam.

All. V; Solemnitas gloriosae Virginis Mariae ex semine Abrahae, ortae de tribu Juda, clare ex stirpe David.

Initii Sancti Evangelii secundum Matheum Cap. 1 (Genealogia)

Offertorium: Obaudite me divini fructus et quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificatae, quasi Libanus odorem suavitatis habete.

Secreta: Fac nos, quaesumus Domine, his muneribus convenienter aptari; et sicut Sanctissimi Rosarii mysteria, sic vitam, passionem et gloriam Unigeniti tui recolere, ut ejus digni promissionibus efficiamur. Per eundem Dominum.

Communio: Florete flores quasi lilium, et date odorem et frondete in gratiam, collaudate canticum et benedite Dominum in operibus suis.

Postcommunio: Sanctissimae Genitricis tuae cuius Rosarium celebramus, quaesumus Domine, precibus adjuvemur, ut et mysteriorum, quae colimus, virtus percipiatur, et Sacramentorum, quae sumpsimus, obtineatur effectus. Qui vivis et regnas.

Wprowadzone do formularza modlitwy ukazują nowe teologiczne spojrzenie na modlitwę różańcową. Introit *Gaudeamus omnes in Domino* zaprasza Lud Boży

¹⁴ *Missale Sacri Ordinis Praedicatorum, Typis Hieronymi Mainardi, Romae 1748, fol. 546.* Przechowywany w Archiwum Generalnym oo. Dominikanów w Rzymie (*Santa Sabina*), AGOP XV MIS.

do radości z powodu uroczystości ku czci Najświętszej Maryi Panny i do uczestnictwa, razem z aniołami, w czci oddawanej Chrystusowi Zbawicielowi. Kolekta ukazuje Chrystusa Zbawiciela, który poprzez swoją Mękę i Zmartwychwstanie wystąpił nam nagrodę życia wiecznego. Ponadto modlitwa zaprasza chrześcijan, celebryjących w Eucharystii tajemnicę życia Chrystusa, aby wprowadzali je w codzienne życie, aby móc uczestniczyć w rzeczywistości, jaką obiecują.

W *postcommunio* Błogosławiona Dziewica została ukazana jako świadek zbawczych tajemnic swojego Syna, które rozważała w swoim sercu. Chrześcijanie mogą naśladować przykład Maryi, kontemplując tajemnicę Jej Syna w modlitwie różańcowej.

Analiza tekstów liturgicznych ujawnia, że modlitwy zalecane przez papieża zostały wprowadzone do formularza. Stąd też formularz mszalny o NMP Różańcowej zawiera elementy stare i nowe. Oprócz tekstów zaczerpniętych z formularza *De Nativitate B.V.M* (Intr. *Gaudeamus*, Gr. *Propter veritatem*, All. *Sollemnitas gloriosae*) pojawiają się nowe modlitwy: *Oratio: Deus cuius unigenitus; Secreta: Fac nos quaesumus; Postcommunio: Sanctissimae genitricis tuae*. Obok wymienionych modlitw należy odnotować kolejne nowe akcenty, które ukazują starania dominikanów do posiadania nowego, oryginalnego formularza Mszy różańcowej (*Offertorium: Obaudite me; Communio: Florete flores*). Opinię tę potwierdza dekret Kongregacji Rytów, który informuje, że generał Zakonu Dominikanów, Jan Tomasz de Boxadors, zwrócił się z prośbą do papieża Benedykta XIV o zaaprobowanie formularza Mszy oraz oficjum ku czci NMP Różańcowej, aby mogły być używane w całym zakonie¹⁵. Papież, za pośrednictwem Kongregacji Obrzędów, zaaprobował w 1756 r. oficjum dominikańskie i formularz mszalny, który jest zbieżny z przytoczonym wyżej¹⁶.

¹⁵ *Cum Reverendissimus Pater Fr. Ioannes Thomas de Boxadors, Magister Generalis Ordinis Fratrum Praedicatorum, nomine etiam Capituli Generalis nuper habiti, Sanctissimo Domino Nostro Benedicto PP. XIV humillime supplicaverit pro approbatione infrascripti Officii Sanctissimi Rosarii Beatae Mariae Virginis, una cum Missa propria recitandi, et celebranda ab universo suo Ordine, Sanctitas Sua, ad relationem mei Secretarii, praedictum Officium et Missam, prout iacent, de mandato Sanctitatis Suae revisa, approbavit; et benigne indulxit, ut in praefato eorumdem Praedicatorum Ordine recitari ac respective celebrari possint et valeant; SACRA CONGREGATIO RITUUM, 1 Septembris 1756, w: LARROCA (red.), dz. cyt., t. II, cz. III, s. 828–829.*

¹⁶ *SACRA CONGREGATIO RITUUM, 1 Septembris 1756, w: tamże, s. 841–842. In festo SS. Rosarii B. Mariae Virginis. Totum duplex. Ad Missam: Oratio: Deus, cuius Unigenitus per vitam, mortem, et resurrectionem suam nobis salutis aeternae praemia comparavit, concede quaesumus, ut haec mysteria sanctissimo Rosario Beatae Mariae Virginis recolentes, et imitemur quod continent, et quod promittunt assequamur. Per eundem.*

Offertorium: Obaudite me divini fructus, et quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificate, quasi libanus odorem suavitatis habete.

Secreta: Fac nos, quaesumus Domine, his muneribus convenienter aptari, et sicut sanctissimi Rosarii mysteria, sic vitam, passionem, et gloriam Unigeniti tui recolere, ut eius digni promissionibus efficiamur. Per eundem.

Communio: Florete flores quasi liliium, et date odorem, et frondete in gratiam, collaudate canticum, et benedicite Dominum in operibus suis.

2.2. Formularz Mszy wotywniej *Salve Radix sancta*

Na szczególną uwagę zasługuje formularz Mszy wotywniej o Różańcu *Salve Radix*, dołączony do ksiąg liturgicznych dominikanów. Nowy formularz został zaaprobowany przez papieża Klemensa VIII w dniu 2 kwietnia 1602 r.¹⁷ Jednocześnie *breve* tego papieża wspomina o wcześniejszym zaaprobowaniu Mszy wotywniej przez Juliusza III. Obydwie aprobaty zostały potwierdzone również przez papieża Pawła V w dokumencie z dnia 20 stycznia 1608 r.¹⁸ Dekret Kongregacji Obrzędów z 1622 r. potwierdza decyzje tych papieży¹⁹

Formularz wotywniej Mszy różańcowej *Salve Radix sancta* przedstawia się następująco²⁰:

Officium:

Salve radix sancta, salve mundi gloria: o Maria, flos virginum, velut rosa vel lilium: tuum pro nobis deprecare Filium. V. Gratia super gratiam, mulier sancta et pudorata. Gaudeamus omnes in Domino diem festum celebrantes sub honore Beatae Mariae Virginis de cujus Solemnitate gaudent angeli et collaudant Filium Dei.

V: Psal. 44. Eructavit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea Regi.

Missa votiva per anni circulum sanctis Rosarii B. Virginis Mariae

Oratio: Omnipotens et misericors Deus, qui ab aeterno Unigenitum tibi coaequalem, atque consubstantialem Filium secundum carnem praedestinasti in Spiritu sanctificationis Dominum nostrum Jesum Christum: et Sanctissimam Virginem Mariam tibi acceptissimam in matrem eidem a saeculo praelegisti praesta quaesumus, ut amborum meritis per sacra quindicim mysteria sacratissimi Rosarii completis, ita in praesentissimi illis addicti: quaesumus etiam in caelestis vitae gloria fructus eorum in nobis iugiter sentiamus.

Lectio Libri Sapientiae Cant 2.1-2; 4,11-13 e Eccl. 24,23-27

Tractus (infra Septuages). Gaude Maria virgo, cunctas haereses sola interemisti.

V: Quos Gabrielis Archangeli dictis

V: Dum virgo Deum et hominem

V: Dei genitrix intercede

Alleluia: V. Virga Iesse floruit. V. Surrexit Dominus.

Sequentia Sancti Evangelii secundum Lucam (Lc 8,1-10).

Offertorium: Ave Regina caelorum, Mater Regis Angelorum. O Maria, flos Virginum, velut rosa, vel lilium: funde preces ad filium pro salute fidelium.

Postcommunio: Sanctissimae Genitricis tuae, cuius Rosarium celebramus, quaesumus Domine, precibus adiuvemur, ut et mysteriorum, quae colimus, virtus percipiatur, et Sacramentorum, quae sumpsimus, obtineatur effectus. Qui vivis.

¹⁷ LARROCA (red.), *dz. cyt.*, t. II, cz. III, s. 640.

¹⁸ *Tamże.*

¹⁹ SACRA CONGRAGATIO RITUUM, *Decretus 25 iunii 1622*, w: LARROCA (red.), *dz. cyt.*, t. II, cz. III, s. 639.

²⁰ *Missale Sacri Ordinis Praedicatorum, Typis Manelphi Melplis, Romae 1644, foll. XLII–XLIII.* Archiwum Generalne oo. Dominikanów w Rzymie (*Santa Sabina*), AGOP XV MIS –1.

Secreta: Annue, quaesumus, misericors Deus, precibus nostris; ut quicumque intra Rosarii Dei Genitricis Mariae ejus soli Deo Filio dicati ambitum virtutis continemur, plena tibi, atque perfecta corporis et animae devotione placeamus; ut, dum haec praesentia vota reddimus, ad aeterna praemia, te adjuvantem venire mereamur.

Communio: O quam speciosa facta es, et suavis in deliciis virginitatis, sancta Dei Genitrix; quam videntes filiae Sion vernantem in floribus rosarum, et liliis convallium, beatissimam praedcaveunt, et Reginae laudaverunt eam.

Postcommunio: Veneranda sacratissimi Rosarii mysteria in honorem Dei Genitricis semper Virginis Mariae ab Ecclesia tua fideli dicata celebrantes, omnipotens Deus, benigno favore prosequere; ut omnibus in te sperantibus aux illi tui munus ostendas, et mysteriorum virtus, et votorum obtineatur effectus. Per eundem.

Należy zauważyć, że wyjątkowy charakter tej Mszy wotywniej polegał na tym, że kapłani, którzy nie było członkami Zakonu Dominikańskiego, nie mogli posługiwać się formularzem Mszy *Salve Radix*. Był on jedynie zarezerwowany *ad usum liturgicum* dominikanów²¹.

Tytuł formularza sugeruje, że przedmiotem celebracji są tajemnice Różańca Najświętszej Maryi Panny. Słowa introitu pozdrawiają Matkę Chrystusa, która wstawi się u swojego Syna za wspólnotą chrześcijan. Kolekta koncentruje się na tajemnicy Wcielenia w odwiecznym planie Boga oraz podkreśla rolę Maryi jako Matki Chrystusa. Ta sama modlitwa ukazuje zasługi zdobyte przez Jezusa i Maryję, które stają się nadzieją dla chrześcijan proszących o łaski.

Secreta i *postcommunio* podkreślają pobożność wspólnoty chrześcijańskiej, która celebrowała tajemnice Różańca, ufając w otrzymanie nowych łask oraz osiągnięcie zbawienia. Duchowe piękno Maryi zostało wyrażone poprzez odniesienie się do symboliki kwiatów róży i konwalii.

Należy podkreślić, że w tym samym mszale dołączono jeszcze inną Mszę wotywną ku czci Najświętszej Maryi Panny Różańcowej. Ponieważ późniejsze mszały dominikańskie nie zawierają tego formularza, dlatego zdecydowaliśmy się przedstawić jego teksty²².

Alia Missa votiva per anni circuli SS. Rosarii B. M. Virginis

Oratio: Deus, cuius Unigenitus per vitam, mortem et resurrectionem in nostrae carnis substantia nobis salutis aeternae praemia comparavit: da famulis tuis haec omnia per sanctum Rosarium recensentibus imitari quod gesit sentire quae pertulit, et assequi quod promisit.

²¹ *Alcuni Religiosi Regolari, soliti per loro divozione celebrare la Messa del Rosario, ne sapendo oggi se la sospensione di detta Messa abbraccia, o comprenda soli li Sacerdoti Secolari, o essi ancora, supplicando la Sacra Congregazione de Riti, a volersi dichiarare per quiete delle loro coscienze, che resteranno pregando Iddio per Vostre Eminenze. Sacra Rituum Congregatio Missam Sanctissimi Rosarii approbavit tantummodo pro Fratribus Praedicatoribus; ideoque aliis sine dubio est interdicta; SACRA CONGREGATIO RITUUM, Decretus 8 aprile 1628, w: LARROCA (red.), dz. cyt., t. II, cz. III, s. 643–644.*

²² *Missale Sacri Ordinis Praedicatorum, Romae 1644, Typis Manelphi Melplis, fol. XLIII–XLIV.*
Archiwum Generalne oo. Dominikanów w Rzymie (*Santa Sabina*), AGOP XV MIS–1.

Lectio Libri Sapientiae Eccl. 24

Evang. Luc. Cap. 11.

Offertorium: Ave Regina caelorum, Mater Regis Angelorum. O Maria, flos Virginum, velut rosa, vel lilium: funde preces ad filium pro salute fidelium.

Secreta: Fac nos quaesumus Domine, tuis muneribus offerendis convenienter aptari, et per sancti Rosarii mysteria sacratissimi fidei mysterium coronantes, sic memorari praeterita et praesentia, colere, ut secura futurorum pignora capiamus. Per Dominum.

Postcommunio: Veneranda sacratissimi Rosarii mysteria in honorem Dei Genitricis semper Virginis Mariae ab Ecclesia tua fideli dicata celebrantes, omnipotens Deus, benigno favore prospere; ut omnibus in te sperantibus aux illi tui munus ostendas, et mysteriorum virtus, et votorum obtineatur effectus. Per eundem.

Porównanie istniejących formularzy mszalnych o NMP Różańcowej pozwala na stwierdzenie, że przedstawiona powyżej Msza wotywna została zredagowana w oparciu o dwa istniejące formularze, a mianowicie na Mszy przeznaczonej na październikową uroczystość (*Gaudeamus*) oraz Mszy wotywniej (*Salve Radix sancta*). Z pierwszego formularza zaczerpnięto kolektę oraz sekretę, natomiast z drugiej Mszy — *offertorium* „*Ave Regina*” oraz *postcommunio* „*Veneranda*”. Jedynym elementem, który nie pojawia się w obu formularzach, jest *introit* „*Salve Sancta Parens*”

3. Ustanowienie święta Najświętszej Maryi Panny Różańcowej dla Kościoła powszechnego

W 1671 r. papież Klemens X rozszerzył święto na wszystkie kościoły, również te, w których nie było ołtarza poświęconego NMP Różańcowej. Jednakże należy zaznaczyć, że przywilej ten odnosił się jedynie do wszystkich poddanych króla Hiszpanii²³. Papieski dekret spowodował, że kolejne księstwa zaczęły zwracać się do Stolicy Apostolskiej z prośbą o podobny przywilej. Dlatego też w przeciągu kilkudziesięciu lat przywileje takie udzielono księstwom: Modeny (1673)²⁴, Mantui (1674)²⁵, Genui (1678)²⁶ i Florencji (1683)²⁷

²³ (...) *ab omnibus, et singulis utriusque sexus Christifidelibus, tam Saecularibus, quam Regularibus, qui ad Horas Canonicas tenentur, in omnibus ecclesiis Hispaniarum, aliorumque Regnorum, ac Provinciarum, et Ditionum dicto Carolo Regi subiectorum, etiam si in eisdem ecclesiis non adsit altare, seu capella Sanctissimi Rosarii praefati celebretur cum Officio, et Missa propriis, prout ad praesens recitari, et celebrari solent, auctoritate Apostolica, tenore praesentium concedimus et indulgemus; CLEMENS X, bulla Ex iniuncto Nobis (26 septembris 1671), w: LARROCA (red.), dz. cyt., t. II, cz. I–II, s. 282.*

²⁴ SACRA CONGREGATIO RITUUM, *Decretum, 6 mai 1673*, w: LARROCA (red.), dz. cyt., t. II, cz. III, s. 737.

²⁵ Tamże, s. 740.

²⁶ SACRA CONGREGATIO RITUUM, *Decretum, 24 octobris 1678*, w: LARROCA (red.), dz. cyt., t. II, cz. III, s. 742.

²⁷ SACRA CONGREGATIO RITUUM, *Decretum, 2 octobris 1683*, w: LARROCA (red.), dz. cyt., t. II, cz. III, s. 744.

Rosnąca popularność święta sprawiła, że Klemens XI rozszerzył obchody ku czci Matki Bożej Różańcowej na cały Kościół. Decyzja ta została wyrażona w dekrete Kongregacji Obrzędów z dnia 3 października 1716 r. Od tej chwili w całym Kościele obchodzono święto NMP Różańcowej w pierwszą niedzielę października *ritu duplex maior*, posługując się własnym oficjum oraz formularzem Mszy św.²⁸

4. Wkład papieża Leona XIII w rozwój formularza Mszy o NMP Różańcowej

Do rozwoju uroczystych obchodów święta NMP Różańcowej przyczynił się również w znacznym stopniu papież Leon XIII, który w 1887 r. nakazał je celebrować w randze *duplicis secundae classis*²⁹. Ponadto zabronił on przenoszenia obchodów uroczystości na inne dni, przypadające poza pierwszą niedzielą października³⁰.

Leon XIII przyczynił się także do odnowienia formularza Mszy różańcowej w *Missale Romanum*. Podstawą dla redakcji nowego formularza Mszy o NMP Różańcowej były dominikańskie księgi liturgiczne³¹. Nowy formularz mszalny zawierał następujące teksty:

²⁸ (...) *decretum Congregationis praedictae benigne approbavit, ac Officium proprium sub ritu Duplici Maiori, necnon Missam Rosarii die illius Festo, nempe Dominica prima octobris, ab universis Christifidelibus, qui ad Horas Canonicae tenentur, singulis annis recitari, et respective celebrari, ac in Brevariario, et in Missali Romano apponi mandavit*; SACRA CONGRAGATIO RITUUM, *Decretum, 3 octobris 1716*, w: LARROCA (red.), dz. cyt., t. II, cz. III, s. 786–787.

²⁹ *Cum vero Festus dies Solemnitatis Sacratissimi Rosarii singulari iam populorum honore et cultu agatur, qui cultus refertur ad Mystera cuncta vitae, passionis, et gloriae Iesu Christi Redemptoris Nostri, Eiusque Intemeratae Matris; ad hanc succrescentem pietatem magis fovendam, et ad publicae venerationis incrementum, quod iam pluribus particularibus Ecclesiis concessit, Solemnitatem praedictam et Officium Deiparae a Rosario primae octobris Dominicae adsignatum, Ecclesiastico ritu Duplici secundae classis in universa Ecclesia in posterum celebrari mandavit, ita ut non possit transferri ad alium diem, nisi occurrente Officio potioris ritus: servatis Rubricis*; SACRA CONGRAGATIO RITUUM, *Decretum, 11 septembris 1887*, w: LARROCA (red.), dz. cyt., t. II, cz. III, s. 993–994.

³⁰ *Ne ob recentem ad ritum Duplicis Maioris erectionem Officiorum Sanctorum Angelorum Custodum ac Sancti Francisci Assisiensis, Officium, pariter ritus Duplicis Maioris, Sacratissimi Deiparae Rosarii (quod veluti Festum secundarium putatur) Dominicae primae octobris affixum, in occurrentia aliquoties illis postponendum, et ad aliam diem transferendum sit, nonnulli sacrorum Antistites Sanctissimum Dominum Nostrum Leonem PP. XIII supplicibus votis rogarunt, ut praedictum Officium, attenta speciali cultus devotione, qua ubique a Fidelibus ea die celebrari solet, ad ritum Duplicis secundae classis elevare dignaretur. Eiusmodi vero preces quum a subscripto Sacrorum Rituum Congregationis Secretario relatae fuerint eidem Sanctissimo Domino Nostrum, Sanctitas Sua constituit, Officium Sacratissimi Rosarii Beatae Mariae Virginis non posse amandari ad aliam diem, nisi occurrente Officio potioris ritus*; SACRA CONGRAGATIO RITUUM, *Decretum, 19 iunii 1884*, w: LARROCA (red.), dz. cyt., t. II, cz. III, s. 972.

³¹ *Et quoniam plura de ampliori cultu liturgico Magnae Virgini sub titulo Rosarii exhibendo iam decrevit; novum addere adhuc volens incrementum, Sacrum Festum eiusdem Rosarii Solemnitatis, Dominicae primae octobris adsignatum, Officio proprio cum Missa decoravit*; SACRA CONGRAGATIO RITUUM, *Decretum, 5 augusti 1888*, w: LARROCA (red.), dz. cyt., t. II, cz. III, s. 997.

Dominica prima octobris, in solemnitate sanctissimi Rosarii Beatae Mariae Virginis. Duplex secundae classis.

Introitus: Gaudeamus omnes in Domino, diem festum celebrantes sub honore Beatae Mariae Virginis: de cuius solemnitate gaudent Angeli, et collaudant Filium Dei” Ps 44: “Eructavit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi.

Oratio: Deus, cuius Unigenitus per vitam, mortem et resurrectionem suam nobis Salutis Aeternae praemia comparavit: concede quaesumus; ut haec Mystera Sanctissimo Beatae Mariae Virginis Rosario recolentes, et imitemur quod continent, et quod promittunt, assequamur. Per eundem Dominum.

Lectio Libri Sapientiae (Prov. 8)

Graduale: Ps. 44. Propter veritatem, et mansuetudinem, et iustitiam: et deducet te mirabiliter dextera tua”

V. Audi filia, et vide, et inclina aurem tuam : quia concupivit Rex speciem tuam.

Alleluia: V. Solemnitas Gloriosae Virginis Mariae ex semine Abrahae, ortae de tribu Iuda, clara ex stirpe David.

Sequentia sancti Evangelii secundum Lucam (Lc 1)

Credo

Offertorium: In me gratia omnis viae et veritatis, in me omnis spes vitae et virtutis: ego quasi rosa plantata super rivus aquarum fructificavi.

Secreta: Fac nos, quaesumus Domine, his muneribus offerendis convenienter aptari; et per Santissimi Rosarii Mystera, sic vitam, passionem, et gloriam Unigeniti tui recolere, ut eius digni promissionibus efficiamur: Qui tecum.

Prefatio de Beata Virgine. Et te in solemnitate.

Communio: Florete flores quasi liliam, et date odorem, et frondete in gratiam, collaudate canticum, et benedicite Dominum in operibus suis”

Postcommunio: Sanctissimae Genitricis tuae, cuius Rosarium celebramus, quaesumus Domine, precibus adiuvemur: ut et Mysteriorum quae colimus, virtus percipiatur; et Sacramentorum, quae sumpsimus, obtineatur effectus. Qui vivis³².

Porównując formularz mszalny zaaprobowany przez papieża Leona XIII z wcześniejszym formularzem, przeznaczonym dla duchowieństwa diecezjalnego, odkrywamy nowe elementy. Tekst ewangelii nie został zaczerpnięty z Ewangelii według św. Mateusza (*cap. 1*), lecz z Ewangelii Łukasza (Łk 1, 26-35). Offertorium zawarte w poprzednim mszale rozpoczynało się incipitem *Obaudite*, a nowe rozpoczyna się słowami *In me gratia*.

Teologia zawarta w nowym formularzu koncentruje się również na osobie Chrystusa. Modlitwa identyfikuje dzieło zbawcze Chrystusa z tajemnicami Różańca, które stają się przedmiotem czci, naśladowania oraz nadziei dla Ludu Bożego.

³² SACRA CONGREGATIO RITUUM, *Decretum, 5 augusti 1888*, w: LARROCA (red.), *dz. cyt.*, t. II, cz. III, s. 1005–1007.

Odniesienie do tajemnic życia Chrystusa (życie, męka, chwała) znajdujemy również w sekrecie. Chrześcijanie wyrażają przekonanie, że czcząc i rozważając tajemnice różańcowe, będą mogli uczestniczyć w całej pełni w rzeczywistościach ostatecznych, które one zapowiadają. *Postcommunio* przypomina ponadto, że tajemnice Różańca Najświętszej Maryi Panny to nie tylko przedmiot czci, lecz również źródło wielu cnót, które chrześcijanin winien naśladować.

5. Święto NMP Różańcowej po Soborze Watykańskim II

5.1. Wspomnienie liturgiczne Matki Bożej Różańcowej w Mszałe Rzymskim z 1967 r.

Księgi liturgiczne zredagowane po reformie Soboru Watykańskiego II zawierają wiele nowych elementów odnoszących się do różańcowego święta. Nowy kalendarz liturgiczny przypisuje je na dzień 7 października, a nie na pierwszą niedzielę miesiąca. Zmianie uległa również ranga święta; nie jest ono obchodzone jako święto, ale jako wspomnienie obowiązkowe. Kolejne modyfikacje odnoszą się do przedmiotu celebracji. Liturgia nie wspomina już Różańca Maryi, lecz osobę Matki Bożej Różańcowej. Nowy formularz przedstawia się następująco:

*Die 7 octobris. Beatae Mariae Virginis a Rosario. Memoria*³³

Ant. ad introitum: Ave, Maria, gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui.

Collecta: Gratiam tuam, quaesumus, Domine, mentibus nostris infunde, ut qui, Angelo nuntiante, Christi Filii tui incarnationem cognovimus, Beata Maria Virgine intercedente, per passionem eius et crucem ad resurrectionis gloriam perducamur. Per Dominum.

Super oblata: Fac nos, quaesumus, Domine, his muneribus oblati convenienter aptari, et Unigeniti tui mysteria ita recolere, ut eius digni promissinibus effici mereamur. Per Christum.

Ant. ad communionem: Ecce concipies in utero, et aries filium, et vocabis nomen eius Iesum.

Post communio: Quaesumus, Domine Deus noster, ut, qui in hoc sacramento Filii tui mortem et resurrectionem annuntiamus, eius socii passionem effecti, consolationis etiam ac gloriae mereamur esse participes. Per Christum.

Teologiczny obraz, wyłaniający się z modlitw zawartych w powyższym formularzu, podkreśla osobę Jezusa Chrystusa oraz Jego zbawcze dzieło. Modlitwy zwracają uwagę na uczestnictwo chrześcijan w tajemnicach życia Chrystusa (Męka i Zmar-

³³ *Missale Romanum. Ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli VI promulgatum, Typis Polyglotis Vaticanis 1971, s. 622–623.*

twychwstanie). Dzięki Bożej łasce poznają oni coraz bardziej tajemnice Zbawiciela: od Wcielenia po Jego Mękę, w nadziei uczestnictwa w tajemnicy Jego Zmartwychwstania.

5.2. Wspomnienie Matki Bożej Różańcowej w *Missale Ordinis Praedicatorum* z 1985 r.

Podobnie jak *Misale Romanum*, również nowy mszał dominikanów, opublikowany po Soborze Watykańskim II, zawiera nowe elementy, odnoszące się liturgicznych obchodów Różańca. Przedmiotem wspomnienia celebrowanego 7 października jest Matka Boża Różańcowa. Kolejne zmiany dotyczą formularza mszalnego. Dwie wersje modlitw, opublikowane w mszale dominikańskim, odpowiadają modlitwom zawartym w formularzach pochodzących z mszału rzymskiego z 1888 oraz 1967 r.

*Die 7 octobris. Beatae Mariae Virginis a Rosario*³⁴

Ant. ad introitum: Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui.

vel:

Gaudeamus omnes in Domino, diem festum celebrantes sub honore Beatae Mariae Virginis, de cujus solemnitate gaudent Angeli et collaudant Filium Dei.

Collecta: Gratiam tuam, quaesumus, Domine, mentibus nostris infunde, ut qui, Angelo nuntiante, Christi Filii tui incarnationem cognovimus, Beata Maria Virgine intercedente, per passionem eius et crucem ad resurrectionis gloriam perducamur. Per Dominum.

vel:

Deus, cujus Unigenitus per vitam, mortem et resurrectionem suam nobis salutis aeternae praemia comparavit, concede, quaesumus, ut haec mysteria sacratissimo Beatae Mariae Virginis Rosario recolentes, et imitemur quod continent, et quod promittunt, assequamur. Per Dominum.

Super oblata: Fac nos quaesumus, Domine, his muneribus oblati convenienter aptari, et Unigeniti tui mysteria ita recolere ut ejus digni promissionibus effici mereamur. Per Christum.

Prefatio: De singulari Mariae munere in gratiae oeconomia; vel: Maria exemplar orantis Ecclesiae

Ant. ad communionem: Maria conservabat omnia verba haec conferens in corde suo.

vel:

Ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabis nomen eius Iesum.

Post communionem: Quaesumus, Domine Deus noster, ut qui in hoc sacramento Filii tui mortem et resurrectionem annuntiamus, ejus socii passionum effecti, consolationis etiam ac mereamur esse participes. Per Christum.

³⁴ *Proprium Ordinis Praedicatorum. Missale et lectionarium ad normam decretorum Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum. Editio Typica, Romae 1985, s. 229.*

vel:

Sanctissimae Genitricis tuae, quaesumus Domine, precibus adiuvemur, ut et mysteriorum, quae colimus, virtus percipiatur et sacramentorum, quae sumpsimus, obtineatur effectus. Qui vivis.

Należy zwrócić uwagę, że Msza wotywna o NMP Różańcowej *Salve Radix Sancta*, dziedzictwo dominikanów, zniknęła w ostatniej edycji *Missale Ordinis Praedicatorum*.

6. Zakończenie

Przeprowadzona wyżej analiza ukazuje rozwój celebracji liturgicznej, odnoszącej się do święta, a następnie wspomnienia Najświętszej Maryi Panny Różańcowej na przestrzeni ostatnich czterystu lat. Początkowo obchody ograniczały się do środowiska bractw różańcowych, celebrujących własne święto patronalne. Następnie zostało ono przyjęte i rozpowszechnione przez Zakon św. Dominika, aby w końcu zostało rozszerzone w całym Kościele powszechnym.

Na przestrzeni wieków dokonała się zmiana przedmiotu celebracji. Początkowo było wspomniane zwycięstwo militarne, odniesione przez wojska chrześcijańskie nad flotą turecką w zatoce Lepanto. Jednakże wraz z upływem czasu przedmiotem celebracji stał się Różaniec Najświętszej Maryi Panny (rozumiany jako zbiór zbawczych tajemnic Chrystusa i Jego Matki), aby w końcu skupić swoją uwagę nie tyle na Różańcu lecz na osobie Chrystusa i Matki Bożej Różańcowej. Po reformie Soboru Watykańskiego II liturgia postawiła w centrum celebracji jeszcze bardziej osobę Jezusa Chrystusa i tajemnice Jego zbawczego dzieła, które stały się dla wiernych przedmiotem czci i naśladowania.

Ewolucji uległ także formularz mszalny samego święta. Na początku postugiwano się formularzem ze święta Narodzenia NMP. Z biegiem czasu redagowano własne formularze mszalne święta, wśród których na szczególną uwagę zasługują formularze zawarte w liturgicznych księgach dominikanów. Niejednokrotnie były one źródłem inspiracji dla formularzy październikowego wspomnienia w Mszałe Rzymskim.

Należy podkreślić istotną rolę, jaką odegrał Zakon Kaznodziejski w rozwoju różańcowego święta. Wkład ten został doceniony przez Stolicę Apostolską nadaniem specjalnych przywilejów, jakimi cieszyli się dominikanie, np. posiadali własne formularze wotywno o NMP Różańcowej.

Origini e sviluppo della festa del Rosario della Beata Vergine Maria

Riassunto

Il contributo dedicato alle origini e sviluppo della festa del Rosario della Beata Vergine Maria prende in considerazione una graduale evoluzione della festa del Rosario, seguendo le modifiche del formulario della messa nei libri liturgici.

L'analisi del contenuto dei formulari inseriti sia nei messali dei domenicani che nel Messale Romano, ci ha permesso di evidenziare che nell'arco di circa quattrocento anni si nota un notevole sviluppo della celebrazione liturgica che riguarda il Rosario. All'inizio la festa è conosciuta nell'ambiente delle confraternite del Rosario, come festa patronale: poi viene accolta dall'Ordine dei domenicani, per poter essere alla fine, celebrata in tutta la Chiesa.

Una osservazione importante riguarda l'oggetto della celebrazione. I Sommi Pontefici inizialmente vogliono ricordare la vittoria militare sulla flotta turca presso il golfo di Lepanto. Con gli anni l'oggetto della celebrazione diventa il Rosario della Vergine Maria, che sposta la sua attenzione sulla persona della Madre di Dio, protettrice dei cristiani. Dopo la riforma liturgica del Concilio Vaticano II il formulario della memoria mette al centro la persona di Cristo e misteri della sua vita, che diventano per i fedeli oggetto di venerazione, di imitazione e di partecipazione.

Una evoluzione possiamo osservare anche per quanto riguarda il formulario della messa. All'inizio veniva usato il formulario della Natività di Maria. Nel corso del tempo sono state composte preghiere proprie, formando così un nuovo formulario della messa. Nella formazione dei formulari dedicati al Rosario della BMV un ruolo importante hanno svolto i formulari della messa contenuti nei libri liturgici dei domenicani. Essi, non di rado, erano una sorgente per quanto riguarda la festa di ottobre, per le edizioni successive del Messale Romano.

Alla fine non si può dimenticare il ruolo importante svolto dall'Ordine domenicano nello sviluppo della celebrazione, sia per quanto riguarda le petizioni presso la Santa Sede, sia per quanto riguarda alcuni privilegi speciali, come per esempio la messa votiva del Rosario riservata esclusivamente ai domenicani.